

FINNS DET ETT SAMBAND MELLAN OLIKA
FÖRÄLDRASTILAR OCH INDIVIDERS FRAMTIDA
KÄNSLA AV SAMMANHANG?

Ingmarie Adler

Handledare: Petra Lindfors

PSYKOLOGI III

C-UPPSATS I PSYKOLOGI; VT 2008, 15 HP

STOCKHOLMS UNIVERSITET

PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

FINNS DET ETT SAMBAND MELLAN OLIKA FÖRÄLDRASTILAR OCH INDIVIDERS FRAMTIDA KÄNSLA AV SAMMANHANG?

Ingmarie Adler

Begreppet känsla av sammanhang (KASAM) kan ses som en livshållning som är relaterad till människors förmåga att hantera problem som uppstår i livet. En individs KASAM utvecklas genom socialiseringsprocessen, där föräldrarnas samspel med barnet vanligtvis är central. Hur en förälder förhåller sig till ett barn kan därför ses om en viktig del i barnets utveckling där olika uppfostringsstilar kommer att påverka barnets utveckling gällande olika förmågor. En förälders förhållningssätt till ett barn kan beskrivas i form av olika uppfostringsstilar. Dessa antas relaterade till hur barnet utvecklar olika förmågor, däribland KASAM. Syftet med föreliggande studie var att undersöka sambanden mellan tre olika föräldrastilar (auktoritär, auktoritativ, tillåtande) och KASAM i vuxen ålder. Undersökningens deltagarna (N=88) som kontaktades via öppna förskolor, besvarade en enkät om uppfostringsstilar och KASAM. Resultaten visar på ett svagt men signifikant samband mellan olika föräldrastilar och några av KASAM:s delkomponenter (hanterbarhet, $r = .33$, begriplighet, $r = .22$, $r = -.27$), men inget signifikant samband erhöles mellan föräldrastil och individens totala KASAM poäng. Mot bakgrund av att en individs KASAM visat sig avgörande för hälsa och ohälsa hos vuxna individer, visar resultatet av föreliggande studie att vidare forskning om hur olika föräldrastilar påverkar en individs KASAM är av relevans.

Föräldrarna är vanligtvis ett barns första och viktigaste relation i livet när barnet föds. Föräldrarna står för trygghet och utgör en basplattform för barnet under uppväxten (Maccoby & Martin, 1983). Allt eftersom barnet blir äldre så utökas barnets sociala nätverk och vänner, släkt och skolkamrater kommer också att bli en viktig del i barnets liv. Barnets kontakter med familjen och andra individer i dess omgivning kommer alltså att bidra till barnets socialiseringsprocess och utveckling (Kowalski & Westen, 2004).

Socialiseringen kan ses som en process där barnet genom träning och imitation förvärvar värderingar och vanor som finns i en kultur. Denna process inleds vid födseln och kan ses som en förberedelse inför vuxenlivet (Baumrind, 1980). Baumrind (1980) menar att det går att påverka ett barns utveckling, kompetens och karaktär genom att bestämma och anpassa omgivande miljö och sitt förhållningssätt till barnet. Barn influeras från många olika håll i deras närmiljö, men föräldrar kan kontrollera och påverka ett barns utveckling i olika riktningar. Föräldrarna är dock av primär betydelse när det gäller ett

barns tidiga utveckling och då särskilt gällande värderingar, självständighet och sociala färdigheter (Maccoby & Martin, 1983). Föräldrarnas förhållningssätt till ett barn kommer att påverka barnets socialiseringsprocess och utveckling. Hur en förälder förhåller sig till ett barn kan därför ses som en viktig del i barnets utveckling, där olika uppfostringsstilar antas påverka barnets utveckling av olika förmågor och resurser (Karlsson, 2004).

Känsla av sammanhang kan ses som en livshållning som hjälper människor att hantera problem som uppstår i livet. När en individ har en stark KASAM så har de en bättre förmåga att hantera olika händelser i det vuxna livet (Antonovsky, 1991). KASAM grundläggs i barndomen och utvecklas genom barnets socialiseringsprocess där föräldrarnas samspel med barnet är central för denna utveckling. Mot bakgrund av detta är det angeläget att studera sambanden mellan uppväxtförhållanden och olika föräldrastilar och en individs KASAM i vuxen ålder.

Interaktion mellan förälder och barn

Ett barns relation med föräldrarna påbörjas vanligtvis i form av att de knyter an till sina föräldrar. Bowlby, som lade grunden för teorin om hur ett barn anknyter till sina föräldrar, menade att förmågan till anknytning är väl utvecklad vid barnets födelse och syftar till att barnet måste knyta an till föräldrarna för att överleva (Havnesköld & Risholm Mothander, 2006). Hur väl ett barn lyckas knyta an till sina föräldrar beror på föräldrarnas förmåga att möta barnets behov. Dessa utgörs av fyra olika variabler såsom lyhörddhet, tillåtelse, samarbete och psykologisk tillgänglighet. Det är föräldrarnas anknytningskvaliteter som är avgörande hurvida ett barn utvecklar en trygg eller otrygg anknytning till sin förälder (Havnesköld & Risholm Mothander, 2006).

Olika barn har olika beteenden och temperament vilket innebär att barnet också påverkar hur anknytningen till föräldrarna kommer att utvecklas. Vid en trygg anknytning så är föräldrarna uppmärksam på barnets behov och förstår snabbt hur barnet skall tillfredsställas, medan föräldrar vid en otrygg anknytning har svårt att förstå barnets behov och därför inte kan tillgodse barnets önskemål i lika stor utsträckning som vid en trygg anknytning (Karlsson, 2004). Barn som skapar en trygg anknytning till sina föräldrar har bättre förutsättningar att skapa sociala relationer i sina liv (Kowalski & Westen, 2004).

Barnets första och tidigaste sociala kontakt sker vanligtvis genom anknytningen, men därefter så påbörjas barnets socialiseringsprocess. Detta innebär att barnet successivt får lära sig vilka regler, attityder och värderingar som finns i ett samhälle. Denna socialiseringsprocess är livslång och kommer att utvecklas genom ett samspel med andra individer, där barnet använder sig av flera modeller såsom föräldrar, vänner och släktingar (Kowalski & Westen, 2004). Allt eftersom barnet blir äldre så utökas barnets sociala nätverk, och vid sex till sju års ålder utgörs detta nätverk vanligen av både familj och kamrater. Familjen är dock fortfarande barnets trygga bas. Den sociala kompetens som barnet har förvärvat i ett samspel med familjen kommer barnet också att använda sig av utanför familjen (Havnesköld & Risholm Mothander, 2006). Barnets relationer till föräldrarna är viktiga och betydelsefulla och kommer att påverka barnets personlighetsutveckling. När det gäller personlighetsutvecklingen finns två faktorer som visat sig vara avgörande i relation till olika sorters uppfostran. De två faktorer beskriver

1) hur tillåtande respektive restriktiv en uppfostringsstil är och 2) om föräldrarna kan erbjuda någon känslomässig värme eller inte (Karlsson, 2004).

Föräldrastilar

Baumrind (1967, 1971) har utvecklat en modell som beskriver olika föräldrastilar. Modellen omfattar tre olika typer av stilar som en förälder har gentemot sina barn. Dessa föräldrastilar benämner hon som auktoritär, auktoritativ och tillåtande.

Auktoritär föräldrastil

En auktoritär föräldrastil beskrivs som att en förälder kontrollerar sitt barn genom att sätta upp regler som ska lydas villkorslöst (Baumrind, 1966). När ett barn inte följer de uppsatta reglerna så bestraffas barnet. Föräldrarna förväntar sig alltså lydnad och respekt från sina barn och diskuterar och förklarar inte varför regler ska efterföljas, utan det är förälderns ord som gäller i alla situationer. I en studie har Baumrind (1967) visat att föräldrar som är kontrollerande och använder makt istället för diskussioner om vad som var rätt eller fel ofta gör att barnen blir osäkra, tillbakadragna och mer oroliga. I stressiga situationer så kan barnet uppvisa ett tillbakadraget och fientligt beteende. Relationen mellan barn och förälder präglas av att barnet ska ha respekt för sin förälder, och föräldrarna uppvisar inget större engagemang i sitt barns intressen.

En studie av Kenney-Benson och Pomerantz (2005) visar att när mödrar kontrollerar sina barn väldigt hårt leder det till att barnen strävar efter perfektionism både för den egna individen och även i sociala sammanhang. När mödrar har ett starkt kontrollbehov så visar det sig även att barnets sårbarhet för depressiva symptom ökar. Barn som växer upp med föräldrar som varit auktoritära förknippas enligt Maccoby och Martin (1983) med bristande kompetens i sociala sammanhang tillsammans med sina kamrater, låg självkänsla och en extern locus of control, vilket innebär att barnen inte upplever att de kunde påverka olika situationer och händelser i sitt liv. I likhet med en studie av Daniels, Kissinger och Lee (2006) så fann man att barn som växer upp med föräldrar som kräver lydnad och är kontrollerande utan att ta hänsyn till barnets behov, som påminner om en auktoritär föräldrastil, har en låg självuppfattning och en låg intern locus of control. Barnen har därmed en låg tillförlitlighet till sin egen förmåga att kunna påverka sitt liv. Tonåringar som vuxit upp i ett hem som är auktoritärt har enligt Baumrind (1991) internaliseringsproblem och ungdomarna använder sig av droger i högre utsträckning, där det framförallt är flickor som har de största problemen.

Auktoritativ föräldrastil

Den auktoritativa föräldrastilen beskriver Baumrind (1966) som en förälder som är lyhörd gentemot sitt barn. Precis som den auktoritära föräldrastilen så ställs krav och det finns regler att efterfölja, men skillnaden är att barnet och föräldern kommunicerar med varandra och barnet får en större frihet att uttrycka sina känslor. Det finns därför utrymme att diskutera saker tillsammans och föräldern tar sig tid att förklara varför regler bör följas. Möjligheten att uttrycka både aggression och glädje ger en större frihet för barnet att uttrycka sin egen åsikt vilket senare leder till en större säkerhet i interaktion med andra människor. En studie av Baumrind (1967) visar att barn som är självsäkra,

oberoende och har en hög självkänsla har föräldrar som är konsekventa men samtidigt lyhörda för sina barns åsikter. Relationen mellan förälder och barn präglas av en öppen kommunikation där samspelet präglas av kärlek och respekt för varandra. När föräldrarna istället var inkonsekventa gav det upphov till fler konflikter inom familjen (Gardner, 1989). Gardner fann ett samband mellan barns beteendeproblem och mödrars inkonsekventa bemötande. Mödrar som är inkonsekventa mot sina barn leder till att fler konflikter uppstår mellan dem.

Maccoby och Martin (1983) menar att den auktoritativa föräldrastilen ställer krav på barnen som är anpassade efter barnens förutsättningar medan den auktoritära föräldrastilen ställer för höga krav på barnen, vilket i sin tur skapar en yttre press på barnet. När föräldrarna är bestämda och ställer krav som är anpassade efter barnets grad av mognad leder det till att barnet får en hög självkänsla och ett gott självförtroende. Individer som har en hög självkänsla har en bättre självförtroende och tror på sin egen förmåga att påverka och tillföra meningsfulla förslag i en beslutsprocess (Brockner et al, 1998, refererat i Ang, 2006). Tonåringar som vuxit upp i ett auktoritativt hem är i hög grad kompetenta och har förvärvat ett prosocialt beteende (Baumrind, 1991). Dessa ungdomar har enligt Baumrind små problem med droger och uppvisar få incidenter av internaliseringsproblem.

Tillåtande föräldrastil

Den tredje föräldrastilen som Baumrind (1966) beskriver är den tillåtande stilen. Det karaktäristiska draget för denna föräldrastil är att föräldern sätter upp få regler och krav för barnet. Föräldrarna ger efter för barnets önskingar och låter dem bestämma över sig själva utan att föräldrarna ingriper. Barnet har få regler att rätta sig efter och när de uppsatta reglerna inte efterföljs så bestraffas inte barnet. Föräldrarnas uppgift är således inte att forma och agera som en modell för hur man ska uppträda gentemot sitt barn. Föräldrarna anser inte att det är viktigt att barnet lyder dem och bestraffar dem inte i någon högre utsträckning. Enligt Maccoby och Martin (1983) förknippas en föräldrastil som är tillåtande med barn som är impulsiva, osjälvständiga och som har en dålig självkänsla. Barn som har låg självförtroende och liten självkontroll har enligt Baumrind (1967) föräldrar som uppvisar ett osäkert förhållningssätt till sitt barn. Föräldrarna har en låg kontroll över olika situationer som uppkommer med barnen och de är osäkra på sin egen förmåga att påverka sitt barn i någon större utsträckning. Relationen mellan förälder och barn präglas av ett varmt och kärleksfullt samspel utan någon större kontroll från föräldrarnas håll.

Tonåringar som vuxit upp i ett hem med en föräldrastil som är tillåtande använder olagliga droger i högre utsträckning jämfört med tonåringar som vuxit upp med föräldrar som varit auktoritära eller auktoritativa (Baumrind, 1991). Vidare visar Baumrind att föräldrar som har en uppfostringsstil som är tillåtande inte är benägna att sätta gränser för sina barn på grund av att de är ovilliga att engagera sig i konflikter. I likhet med en studie från Patterson och Stouthamer-Loeber (1984) så visade det sig att när föräldrarna misslyckas med att övervaka sina barn så finns ett samband med barns benägenhet att begå flera brott. Föräldrarna övervakar inte barnen och intresserar sig inte för barnens aktiviteter nämnvärt. Föräldrarna är dessutom inte benägna att bestraffa barnen i någon större utsträckning när de har begått brottliga handlingar. Studien visar även att utebliven

bestraffning är starkt relaterat till ett asocialt beteende hos barnen.

Skillnader mellan olika föräldrastilar

Enligt Baumrind (1966) kan en föräldrastil som är tillåtande eller auktoritär leda till att barn får bristande social kompetens. När inga krav ställs på barnen blir de understimulerade och vid en auktoritär uppfostran är kraven för höga och omöjliga att uppnå, vilket hindrar barnen till att interagera med omvärlden. Baumrind menar vidare att barn som möts av en auktoritär föräldrastil har fått lära sig att undertrycka sina känslor medan en tillåtande föräldrastil inte gett tillräckligt med utmaningar. I det senare fallet får barnen svårt att interagera med andra människor och får därmed ingen erfarenhet om hur man på olika sätt kan hantera meningsskiljaktigheter människor emellan.

Studier (Dornbusch, Lamborn, Mounts & Steinberg, 1991) har också visat att ungdomar som vuxit upp i ett auktoritativt hem är säkra på sin egna förmåga och har hög psykosocial kompetens, medan den auktoritära föräldrastilen leder till att ungdomarna har en sämre självkänsla. När föräldrastilen "tillåtande" delas in i två undergrupper, "slapphänt" respektive "misskötsam", har det visat sig att ungdomar som kom från ett tillåtande (slapphänt) respektive auktoritativt föräldrarhem uppvisar det högsta psykologiska välbefinnandet jämfört med övriga grupper. Men det framkom också att ungdomar som kom från ett föräldrahem som var tillåtande (slapphänt) använde droger och alkohol i större utsträckning. Dessa ungdomar rapporterade dessutom en större kroppslig smärta jämfört med ungdomar från auktoritativa hem.

KASAM (känsla av sammanhang)

Antonovsky (1991) har fört fram en salutogen modell som utgår från begreppet "känsla av sammanhang" (KASAM). KASAM beskriver hur en individ genom tillgång till olika resurser i sitt liv kan hantera olika stressorer i sin omgivning med varierande framgång. KASAM består av de tre komponenterna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Komponenten Begriplighet

Komponenten *begriplighet* syftar till hur en individ upplever yttre och inre stimuli som sammanhängande och strukturerad. När en individ har en låg känsla av begriplighet så kan olika stimuli i omgivningen upplevas som oväntade, oförklarliga och ostrukturerade. Vid en stark känsla av begriplighet så kan en individ istället förutsäga vad som kommer att hända och har även resurser att förklara och ordna information som man möts av i sin omvärld. En sådan individ tror sig kunna hantera ett kaos eller ett problem genom att ordna och strukturera information så att den förstås och blir begriplig (Antonovsky, 1991).

Komponenten Hanterbarhet

Antonovsky (1991) beskriver komponenten *hanterbarhet* i form av vilka resurser som en individ har att tillgå i sin omgivning som man kan få hjälp av när det uppstår problem. Resurserna kan bestå av ett nätverk av människor som finns i ens närhet och som man

litar på. Vid en stark känsla av hanterbarhet så kommer en individ vid oförutsedda händelser i livet att kunna få hjälp och stöd av sin omgivning att hantera detta. En individ ser sig därför inte som ett offer för olika omständigheter i livet, utan hanterar detta på bästa sätt med de resurser som finns att tillgå.

Komponenten Meningsfullhet

Den tredje och sista komponenten i Antonvokys (1991) modell är *meningsfullhet*. Det denna komponent beskriver är om man anser att livet har någon mening och innebörd samt om det finns något område i livet som motiverar till engagemang och intresse. När man finner en mening med tillvaron och man vill engagera sig känslomässigt har en individ lättare att se svårigheter och problem som utmaningar istället för att bara se det negativt. Om en individ har en svag känsla av sammanhang finns det få områden i livet som skapar någon mening eller engagemang.

Utveckling av KASAM

Ett barns KASAM utvecklas i samspel med föräldrarna, där deras gensvar mot barnet bidrar till hur väl barnet förstår och hanterar olika händelser i sin omgivning. Föräldrarnas samspel med barnet antas skapa grunden för KASAM, och gensvaret från föräldern påverkar hur KASAM utvecklas hos barnet. Föräldrarnas gensvar mot barnet kan vara av fyra olika slag såsom avvisande, ignorerande, uppmuntrande eller kanalisering och acceptering (Antonovsky 1991). När gensvaret från föräldrarna i huvudsak består av avvisande eller ignorerande så kan det skapa en överbelastning eller underbelastning hos barnet.

När ett barn alltid blir avvisat utan att det följs av en förklaring till varför, leder det till att barnet inte förstår och inte kan hantera sin situation, vilket skapar en överbelastning hos barnet. Barnet lär sig därmed att det inte går att göra någonting rätt, utan allt leder till misslyckande. Barnet blir därmed bestraffat utan att förstå varför, vilket är ett incitament för att utveckla KASAM i en negativ riktning. Antonovsky (1991) menar därmed att för stora krav skapar en överbelastning hos barnet medan en ignorans (när man inte bryr sig om barnet utan lämnar det helt åt sig själv) leder till en underbelastning. När föräldrarnas gensvar till största delen är acceptering och kanalisering, vilket innebär att föräldrarna förklarar när ett beteende är korrekt respektive felaktigt leder till en större förståelse, hanterbarhet och meningsfullhet hos barnet, vilket i sin tur påverkar KASAM-utvecklingen i en positiv riktning (Antonovsky, 1991).

När det finns en bra balans mellan föräldrarnas gensvar gentemot barnet finns det en bra grundplattform för barnet att utveckla en stark KASAM. Barnet kommer under sitt liv att bli påverkad av andra källor än sina föräldrar där både lärare, vänner, och media kommer att bidra till barnets utveckling där barnet så småningom kommer att märka att ett beteende inte alltid bemöts på ett likartat sätt. Barnet kommer att upptäcka att ett beteende antingen kan belönas eller bestraffas beroende på vem som är mottagare. Det i sin tur kommer att skapa en tillvaro för barnet som därmed inte är lika förutsägbart. I ungdomsåren så blir detta extra tydligt då det kommer många budskap från omvärlden som kommer att påverka individen, vilket i sin tur skapar en minskad förutsägbarhet i livet (Antonovsky, 1991).

Skillnader mellan stark och svag KASAM

När en individ har en stark KASAM är förutsättningarna för att hantera stressorer från omvärlden eller från oss själva bättre, vilket leder till en bättre hälsa och ett större välmående. En individ som har en stark KASAM är bättre rustad för att hantera stressorer i omgivningen vilket dessutom innebär en förmåga att förhindra uppkomsten av stress i betydligt högre grad jämfört med människor med en svag KASAM (Antonovsky, 1991). Eriksson och Lindström (2006) visade i en studie att individer med ett starkt KASAM har en bättre hälsa generellt, men framförallt så har de en bättre mental hälsa. Detta samband mellan hälsa och KASAM är oberoende av individers kön, ålder, nationalitet och etnicitet. Vidare så visar studien att individer med en stark KASAM har bättre möjligheter att hantera stressiga situationer i sin vardag. Studien fann även ett samband mellan barnets och föräldrarnas KASAM. Enligt Antonovsky (1991) formar en förälder med en stark KASAM samma förutsättningar för sitt barn vilket leder till att barnets KASAM kommer att gå i samma riktning som sina föräldrars.

Lundberg och Nyström Peck (1994) visade i en undersökning, där man använt sig av en 3-frågeversion för att bedömma KASAM, att risken var påfallande hög att utveckla sjukdomar såsom mental ohälsa och cirkulationsbesvär vid en svag KASAM. Vidare visade det sig att det fanns ett starkt samband mellan svag KASAM och dåliga levnadsförhållanden. Närmare bestämt så framkom att individer som upplevde sina levnadsförhållanden som dåliga hade en svag KASAM. Enligt studien finns det alltså belägg för att en individs KASAM både påverkas och formas av både den sociala klasstrukturen och av livserfarenheter.

Summering och studiens relevans

Föräldrarnas förhållningssätt och gensvar till barnet kommer enligt Antonovsky (1991) att bidra till en utveckling av en KASAM i antingen en positiv eller en negativ riktning. Olika föräldrastilar (Baumrind, 1966) påverkar hur barnet kommer att kunna bemöta sin omvärld i form av social kompetens, lyhördhet och självsäkerhet. När en människa har en stark KASAM så uppvisar de en bättre mental hälsa och välmående (Eriksson & Lindström, 2006), vilket innebär att olika nivåer av KASAM på så sätt utgör en viktig delkomponent som förklaringsmodell av individers hälsa respektive ohälsa. I och med att olika nivåer av KASAM har visat sig utgöra en prediktor för hälsa respektive ohälsa så finns det därmed ett intressant perspektiv för föreliggande studie att undersöka om uppfostran av olika föräldrastilar har ett samband med KASAM-nivån hos en individ i vuxen ålder. Föreliggande studie bidrar alltså till att bredda perspektivet inom detta område genom att belysa skapandet av KASAM utifrån ett utvecklingsperspektiv i form av olika föräldrastilar.

Syfte och frågeställning

Syftet med föreliggande studie är att undersöka om olika föräldrastilar påverkar individers framtida KASAM. De föräldrastilar som har undersökts i föreliggande studie är "auktoritär", "auktoritativ" och "tillåtande". Frågan är om det finns ett samband mellan uppfostran av olika föräldrastilar och KASAM hos individer i vuxen ålder.

Metod

Undersökningsdeltagare

I föreliggande studie bestod undersökningsdeltagarna av 88 föräldrar som besökte sex olika öppna förskolor i en kommun norr om Stockholm. Totalt deltog 20 fäder (22,7%) och 68 mödrar (77,3%). Undersökningsdeltagarnas ålder varierade mellan 22-62 år ($M = 34,4$, $SD = 6,6$).

Urvalet av de öppna förskolor som ingick i studien var ett sk bekvämlighetsurval utifrån de befintliga förskolorna inom ett avgränsat geografiskt område. Kontakt togs genom öppna förskolor eftersom dessa vanligen besöks av föräldrar med yngre barn. Eftersom de potentiella undersökningsdeltagarna har yngre barn innebär det att de troligen reflekterar kring sitt eget föräldraskap. När en individ nyligen har blivit förälder så aktualiseras tankar och funderingar på den egna uppväxten i högre utsträckning jämfört med en individ som inte är förälder (Hwang & Nilsson, 2003). Att bli förälder kan alltså ge ett nytt perspektiv på relationen till sina egna föräldrar (Hwang & Nilsson, 2003). Urvalet gjordes alltså med tanke på att undersökningsdeltagarna skulle uppskatta sina egna föräldrar och sin egen uppväxt.

Enkät

Datainsamlingen gjordes genom en enkät. Utöver inledande frågor om ålder, kön, civilstånd och ålder på barn inkluderade enkäten frågor om KASAM och föräldrastilar. Det frågeformulär som användes för att studera föräldrastilar är framtaget och utvecklat av Robinson, Mandelco, Olsen och Hart (1995) och benämns PSDQ (The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire; George, 2004). Självskattningsinstrumentet består av 32 frågor (George, 2004). Originalenkäten var på engelska och översattes därför till svenska. De översatta frågorna prövades därefter på ett antal individer för att verifiera att de var tydliga i sin framställning och att de uppfattades på liknande sätt av alla individer.

I den ursprungliga PSDQ enkäten var frågorna utformade på ett sätt som innebar att undersökningsdeltagarna skulle uppskatta sin egen föräldrastil både gällande mamman och pappan. I föreliggande studie skrevs frågorna om vilket innebar att undersökningsdeltagarna istället skulle uppskatta sina egna föräldrar där ingen åtskillnad gjordes mellan mamman och pappan. Enligt Baumrind (1991) var samstämmigheten väldigt stor mellan mammans och pappans uppskattning gällande föräldrastil. Översättningsarbetet av frågorna skedde i ett 2-stegsförfarande där steg 1 innebar att frågorna översattes ordagrant från engelska till svenska. I steg 2 så omarbetades frågorna, vilket innebar att frågorna omformulerades till att respondenterna skulle uppskatta sina egna föräldrar utan någon åtskillnad mellan mamman och pappans föräldrastil. I instruktionerna till enkäten blev undersökningsdeltagarna informerade om att de skulle ange den förälder som påverkat dem mest, eller den förälder som varit tongivande i en viss situation i de fall som föräldrarna hade agerat olika. I de fall som respondenten vuxit upp med en förälder så skulle dennes agerande återges.

Svarsalternativen på frågorna avseende föräldrastil var graderade enligt en femgradig likertsskala där undersökningsdeltagarna fick uppskatta hur föräldrarna agerade i olika situationer. Undersökningsdeltagarna fick därmed välja mellan följande fem svarsalternativ "aldrig", "ibland", "ungefär hälften av gångerna", "våldigt ofta" och "alltid". Med hjälp av enkäten delades undersökningsdeltagarna in i de tre alternativa föräldrastilarna. Frågeställningen för den auktoritativa föräldrastilen kunde exempelvis lyda "mina föräldrar förklarade varför man ska rätta sig efter olika regler", auktoritär föräldrastil "mina föräldrar skällde och kritiserade mig när jag inte levde upp till deras förväntningar", och tillåtande föräldrastil "mina föräldrar bestämde att jag skulle bestraffas utan att de fullföljde bestraffningen". För att avgöra vilken föräldrastil som undersökningsdeltagaren hade uppfotrats med så beräknades den totala summan för respektive föräldrastil och det högsta värdet indikerade föräldrastil (George, 2004).

För att undersöka en individs KASAM användes ett förenklat självskattningsinstrument som utarbetats av Lundberg och Nyström Peck (1995). Den förenklade versionen består av tre frågor som mätte dimensionerna hanterbarhet, meningsfullhet och begriplighet. Det fanns tre svarsalternativ ("ja, oftast", "ja, ibland", och "nej") för denna enkät, men för att anpassa detta instrument till föräldrastilsenkäten omformulerades svarsalternativen till en femgradig likertsskala. Ett högt värde på frågorna "brukar du se en lösning på problem och svårigheter som andra finner hopplösa?" och "brukar du känna att ditt dagliga liv är en källa till personlig tillfredsställelse?" indikerar en stark KASAM. Den sista frågan "brukar du känna att saker som händer dig i ditt dagliga liv är svåra att förstå?" poängsattes i omvänd riktning vilket innebar att ett lågt värde indikerade en stark KASAM. Den totala summan för de tre delkomponenterna räknades ihop för att få ett totalt KASAM där ett högt värde indikerade ett starkt KASAM medan ett lågt värde indikerade ett svagt KASAM. Lundberg och Nyström Peck (1995) har mätt reliabiliteten för KASAM frågorna genom Kappa, vilket innebar att man undersökte samstämmigheten mellan två olika mättillfällen. Kappa värdet blev 0.61, vilket indikerade en god samstämmighet. Vidare visade studien att validiteten var tillfredsställande.

Datinsamling

Enkäterna delades ut till sex olika öppna förskolor i en kommun i norra Stockholm, där urvalet således bestod av föräldrar som besökte förskolorna. Föreståndarna (4 personer) som ansvarade för de öppna förskolorna informerades muntligen om studiens syfte och upplägg. En av dessa föreståndare åtog sig även att informera och överlämna enkäterna till föreståndarna för de två resterande öppna förskolorna. En försluten papplåda, där de ifyllda enkäten skulle läggas ner, medföljde till respektive förskola. Föreståndarna ställde fram papplådan och enkäterna synligt och centralt i lokalen på förskolan. Instruktioner om studiens syfte och information för besvarande av enkätfrågorna framgick av ett följebrev som bifogades enkäten. I följebrevet informerades det även om att det var frivilligt att delta i studien och att undersökningsdeltagarna försäkrades anonymitet.

Resultat

Deskriptiv statistik

I Tabell 1 redovisas variationsbredd, medelvärde och standardavvikelse för de olika föräldrastilarna och KASAM, både för respektive delkomponent (begriplighet, hanterbarhet, meningsfullhet) och för total KASAM. Den auktoritativa föräldrastilen ligger ganska högt över medelvärdet medan den auktoritära föräldrastilen har ett medelvärde som ligger i mitten och tillåtande föräldrastil ligger under medelvärdet. Medelvärdet för delkomponenten "begriplighet" ligger ganska högt medan delkomponent "hanterbarhet" hamnar i mitten och delkomponent "meningsfullhet" hamnar ganska högt på skalan.

Tabell 1. Deskriptiv statistik för föräldrastilar och KASAM (N=88)

Skala	Variationsvidd	M	SD
Auktoritativ föräldrastil	20 - 70	46,08	11,53
Auktoritär föräldrastil	12 - 47	20,24	7,25
Tillåtande föräldrastil	5 - 17	9,85	2,35
KASAM total	7 - 14	11,16	1,43
Delkomp. Begriplighet	1 - 5	4,08	,82
Delkomp. Hanterbarhet	2 - 5	3,35	,83
Delkomp. Meningsfullhet	2 - 5	3,73	,74

Reliabiliteten för de olika måtten beräknades med Cronbachs alfa för de tre olika föräldrastilarna. För den auktoritativa föräldrastilen så uppgick alfa värdet till .93 och för auktoritär föräldrastil till .74 och slutligen den tillåtande föräldrastil där alfa-värdet var .39.

Samband mellan bakgrundsvariabler och KASAM

En alfanivå på 5% användes vid samtliga signifikansprövningar där datan analyserades med hjälp av pearsons produktmoment korrelationskoefficienter.

För att undersöka om bakgrundsvariabeln kön påverkade resultatet så användes t-test för oberoende mätningar. Dessa mätningar visade ingen signifikant skillnad mellan män ($M = 11.20$, $SD = 1.20$) och kvinnor ($M = 11.15$, $SD = 1.50$) varken för KASAM, $t(86) = -.145$, $p > .05$, eller för de olika föräldrastilarna (auktoritativ föräldrastil: $t(86) = .431$, $p < .05$, kvinnor: $M = 46.97$, $SD = 12.20$, män: $M = 45.70$, $SD = 9.08$; tillåtande föräldrastil: $t(86) = -1.08$, $p < .05$, kvinnor: $M = 9.70$, $SD = 2.42$, män: $M = 10.35$, $SD = 2.06$; auktoritär föräldrastil: $t(86) = 1.548$, $p > .05$, kvinnor $M = 20.88$, $SD = 7.82$).

Samband mellan föräldrastil och total KASAM

Det framkom inga signifikanta samband mellan de tre olika föräldrastilarna och total

KASAM (auktoritativ föräldrastil och total KASAM: $r(88) = .208$, $p > .05$, auktoritär föräldrastil och total KASAM $r(88) = -.161$, $p > .05$, tillåtande föräldrastil och total KASAM: $r(88) = .117$, $p > .05$).

Samband mellan föräldrastil och KASAM:s delkomponenter

I Tabell 2 redovisas sambandet mellan KASAM:s delkomponenter (begriplighet, hanterbarhet, meningsfullhet) och de tre olika föräldrastilarna. Det fanns ett negativt signifikant samband mellan auktoritär föräldrastil och komponenten "begriplighet" medan auktoritativ föräldrastil erhöll ett positivt signifikant samband med komponenten "begriplighet". Vidare så framkom ett positivt signifikant samband mellan tillåtande föräldrastil och komponenten "hanterbarhet".

Tabell 2. Samband mellan föräldrastil och KASAM:s delkomponenter

	Tillåtande föräldrastil	Auktoritativ föräldrastil	Auktoritär föräldrastil
<u>KASAM</u>			
Begriplighet	-.12	.22*	-.27*
Hanterbarhet	.33**	.03	.06
Meningsfullhet	-.02	.13	-.08

* $p < .05$.

** $p < .01$.

Diskussion

Syftet med föreliggande studie var att studera sambanden mellan olika föräldrastilar påverkan på en individs KASAM i vuxen ålder. De föräldrastilar som har undersökts i föreliggande studie är "auktoritär", "auktoritativ" och "tillåtande".

Resultatet från studien visar att det inte finns några signifikanta samband mellan olika föräldrastilar och en individs totala KASAM. Studien visar dock att det finns ett signifikant samband mellan den auktoritära föräldrastilen och komponenten "begriplighet", vilket är ett medelstarkt negativt samband, och ett signifikant samband mellan auktoritativa föräldrastilen och komponenten "begriplighet", vilket är ett positivt medelstarkt samband. Vidare framkom ett signifikant samband mellan tillåtande föräldrastil och KASAM:s komponent "hanterbarhet", vilket är ett positivt medelstarkt samband.

Tolkning av resultat

I och med att det saknas studier som studerat samband mellan olika föräldrastilar och KASAM, så är det inte möjligt att diskutera slutsatserna i relation till andra studiers resultat. Resultaten i föreliggande studie ger dock en svag indikation på att det förekommer ett visst samband mellan olika föräldrastilar och KASAM:s delkomponenter. Resultatet kan inte anses vara förvånansvärt med tanke på att

föräldrarna vanligtvis är viktiga och centrala för barnets utveckling av olika förmågor och resurser både gällande sociala färdigheter och självständighet i livet (Karlsson, 2004; Maccoby & Martin, 1983). Att olika föräldrastilar har betydelse har visat sig genom studier av både Baumrind (1967) och Maccoby och Martin (1983), där den auktoritativa föräldrastilen har framställts som den mest fördelaktiga där barnen i högre grad uppvisar en hög självkänsla och väl utvecklade sociala färdigheter. Det betyder att det förväntade resultatet istället borde ha visat ett något starkare samband än det som framkommit i studien.

När det gäller det negativa sambandet mellan en auktoritär föräldrastil och KASAM:s komponent "*begriplighet*" som framkom i föreliggande studie kan det, med utgångspunkt i Antonovsky (1991) tolkas som att olika stimuli från omgivningen upplevs som oväntade och oförklarliga. Barn som växer upp med auktoritära föräldrar visar därmed en tendens till att de får en sämre förmåga att strukturera information i sin omgivning. Detta eftersom komponenten "*begriplighet*" beskriver hur man upplever yttre och inre stimuli som sammanhängande och strukturerad. Resonemanget är i linje med Maccoby och Martin (1983) studie som visar att barn vid en auktoritär uppfostran har en extern locus of control, vilket innebär att barnen upplever en liten kontroll över situationer eller händelser i sina liv. Detta samband bekräftas även av en studie av Daniels, Kissinger och Lee (2006), där man fann att barn vid en auktoritär uppfostran har en låg intern locus of control.

Barn som vuxit upp med auktoritativa föräldrar uppvisar i föreliggande studie ett positivt samband med komponenten "*begriplighet*", vilket överensstämmer med studier som menar att dessa individer har en större tilltro till den egna förmågan att kunna påverka sin situation (Brockner et al, 1998, refererat i Ang, 2006). Att dessa individer uppvisar en bättre möjlighet till att strukturera information som de möts av i sin omgivning kan även påverkas av de enligt Maccoby och Martin (1983) har ett bra självförtroende och en bra självkänsla. Enligt Antonovsky (1991) så influeras och påverkas barnen av hur deras föräldrar agerar i olika situationer vilket leder till att barnen uppvisar olika förmågor gällande exempelvis självförtroende, socialt samspel och konflikthantering. Vidare så använder sig individer som uppfostrats med en auktoritativa föräldrar i stor utsträckning av en öppen kommunikation vid problemlösning vilket skapar en erfarenhet i hur man skall hantera problem. Dessa individer får därför genom erfarenhet en bättre möjlighet att hantera problem och strukturera information så att den blir begriplig.

Det positiva sambandet mellan en tillåtande föräldrastil och KASAM:s komponent "*hanterbarhet*" som framkom i föreliggande studie visar att barnen enligt Antonovsky (1991) upplever att de har en förmåga att hantera problem som uppstår i livet genom att utnyttja olika resurser i sin omgivning. Enligt Maccoby och Martin (1983) förknippas en föräldrastil som är tillåtande med barn som är impulsiva, osjälvständiga och som har en dålig självkänsla. Det kan därför tyckas förvånansvärt att barnen trots detta upplever att de har resurser att hantera olika problem i sin omgivning men samtidigt är barnen enligt Baumrind (1966) vana att bestämma över sig själv då de har få regler och krav att rätta sig efter. Barnen är därmed vana att sköta sig själv och vana vid att lösa sina problem efter bästa förmåga. För detta samband så måste man dock beakta att reliabiliteten är väldigt låg vilket kan ha påverkat resultatet för detta samband.

Metodologiska aspekter

I föreliggande studie var bortfallet förhållandevis måttligt: svarsfrekvensen uppgick till 62% med totalt 93 svarande. Efter att fem enkäter plockats bort ur materialet på grund av ofullständigt ifyllande uppgick det totala antalet respondenter för studien till 88 stycken. När svarsprocenten uppgår till 60-70 % så uppskattas det motsvara en acceptabel nivå (Mangione, 1995, refererat i Bryman, 2004). Det finns en sned könsfördelning i studien som visar att kvinnornas svarsfrekvens uppgår till 77,3 % och männen till 22,7 %. Det kan finnas en viss skillnad i hur män och kvinnor uppskattar sina uppväxtförhållanden, men studier av Eriksson och Lindström (2006) visar att det inte finns några könsskillnader i KASAM, så denna snedfördelning av kön bör därmed inte ha någon betydelse för KASAM. Detta bekräftas även i föreliggande studie där inga könsskillnader finns för variabeln KASAM. Vidare så framkom inte några könsskillnader avseende olika föräldrastilar i föreliggande studie. Skillnaderna mellan män och kvinnor för de olika föräldrastilarna var väldigt små, vilket kan tolkas som att flickor och pojkar bemöts på ett likartat sätt oavsett föräldrastil.

Urvalet för denna studie består av en relativt homogen grupp föräldrar som besökte en av de sex olika öppna förskolorna. Föräldrar och barn kan besöka flera öppna förskolor så det finns en möjlighet att någon förälder har svarat på enkäten flera gånger, men den eventuella möjligheten bedöms som förhållandesvis liten i föreliggande studie. Med en homogen urvalsgrupp så är det svårare att generalisera ett resultat externt. Det innebär att denna studie har en viss extern generaliserbarhet till en grupp föräldrar med en medelålder på 34 år, som företrädesvis är kvinnor i och med att denna studie uppvisar en sned könsfördelning till kvinnors fördel.

Respondenterna skulle uppskatta sina egna föräldrar, vilket kan innebära svårigheter med att dra sig till minnes hur föräldrarna har agerat i alla lägen, samtidigt som det skapar en bättre möjlighet för respondenterna att inta ett mer objektiva förhållningssätt på föräldrarskap jämfört med om man ska uppskatta den egen förmågan som förälder. I föreliggande studie så består urvalsgruppen till största del av individer som nyligen har blivit föräldrar på nytt eller för första gången, vilket innebär att tankar och funderingar om den egen uppväxten aktualiseras i högre utsträckning jämfört med om man inte är förälder (Hwang & Nilsson, 2003).

Effekter i form av "social önskvärdhet", vilket innebär att man vill framställa sig själv i ett bättre ljus bör minska i och med att man inte ska ta ställning till det egna beteendet och föräldrastilen utan istället ska uppskatta sina egna föräldrars beteende. Det skulle däremot kunna påverka resultatet för KASAM. För att komma undan dessa beskrivna problem vore det intressant att undersöka om föräldrar och deras vuxna barn har samma uppfattning om vilken föräldrastil som präglar barnets uppväxtförhållande, för att därefter undersöka barnets KASAM nivå i vuxen ålder. På så sätt fångar man två perspektiv på föräldrarskap som skulle skapa en mer överensstämmande helhetsbild.

Studiens reliabilitet mättes med Cronbachs alfa och var god för den auktoritära och auktoritativa föräldrastilen. Däremot är reliabiliteten för den tillåtande föräldrastilen dock väldigt låg. I stället för att korrigera skalan så att reliabiliteten skulle bli bättre, så

behövs alla frågor i denna studie. Men frågorna för den tillåtande föräldrastilen bör ses över om den standardiserade enkäten skall användas igen. Frågorna för den tillåtande föräldrastilen bestod av endast fem frågor, vilket i jämförelse med auktoritativ och auktoritär föräldrastilen var ett litet antal. Om frågorna för den tillåtande föräldrastilen utökas och eventuellt omarbetas så finns en bättre möjlighet att fånga en bättre helhetsbild för denna föräldrastil. Reliabiliteten för KASAM frågorna som använts i denna undersökning är enligt Lundberg och Nyström Peck (1995) god, men i och med att det endast är en fråga för respektive delkomponent så blir inte sambandet lika starkt jämfört med om man skulle ha använt sig av mer heltäckande skala för KASAM:s delkomponenter. KASAM frågorna är dock väl beprövade och har använts i flera studier där kappa värdet uppgår till 0.61 (Lundberg och Nyström Peck, 1995). Men genom att använda sig av en bredare skala för KASAM:s delkomponenter så skapar man dessutom ett starkare underlag för eventuella samband mellan delkomponenterna för KASAM och olika föräldrastilar.

Slutsatser

Sammanfattningsvis så visar föreliggande studie att det inte fanns något samband mellan olika föräldrastilar och en individs totala KASAM i vuxen ålder. Resultatet visar dock att ett svagt samband fanns mellan olika föräldrastilar och två av KASAM:s delkomponenter. Detta resultat ger därmed en viss indikation på att olika föräldrastilar till viss del kan ha betydelse för en individs KASAM i vuxen ålder. Genom fortsatt forskning inom detta område så kan man få mer kunskap om hur olika föräldrastilar påverkar och formar en individs förmåga att hantera olika händelser i livet, som kan sammanfattas i begreppet KASAM (känsla av sammanhang).

Referenser

- Ang, R. (2006). Effect of parenting style on personal and social variables for asian adolescents. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76 (4), 503-511.
- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Baumrind, D. (1966). Effect of authoritative parental control of child behavior. *Child Development*, 37, 887-907.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices antecedent three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43-88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Development Psycholog Monograph*, 4, 1-103.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35(7), 639-652.
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. In J. Brooks-Gunn, R. Lerner & A.C Petersen (Eds), *The Encyclopedea on Adolescent*. New York: Garland.
- Bryman, A. (2004). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Daniels, D., Kissinger, D., & Lee, S. (2006). Parental influences on adolescent adjustment: Parenting styles versus parenting practices. *The Family Journal*, 14 (3), 253-259.

Dornbusch, S. M., Lamborne, S. D., Mounts, N. S., & Steinberg, L. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child development*, 62, 1049-1065.

Eriksson, M., & Lindström, B. (2006). Antonovsky's sense of coherence scale and the relation with health: a systematic review. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 60(5), 376-381.

Gardner, F. (1989). Inconsistent parenting: Is there evidence for a link with children's conduct problems? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 17 (2), 223-233.

George, M. (2004). *Relations between parenting styles and the social status of school-age children with their peers*. Opublicerad doktorsavhandling, The Florida state university.

Havnesköld, L., & Risholm Mothander, P. (2006). *Utvecklingspsykologi. Psykodynamisk teori i nya perspektiv*, 2:a uppl. Stockholm: Liber AB.

Hwang, P., & Nilsson, P. (2003). *Utvecklingspsykologi*, 2:a uppl. Stockholm. Natur och Kultur.

Karlsson, L., (2004). *Psykologins grunder*, 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Kenney-Benson, G., & Pomerantz, E. (2005). The role of mother's use of control in children's perfectionism: Implications for the development of children's depressive symptoms. *Journal of Personality*, 73(1), 23-46 .

Kowalski, R. M & Westen, D. (2004). *Psychology, 4th Edition*. New York: Wiley.

Lundberg, O., & Nyström Peck, O. (1994). Sense of coherence, social structure and health. Evidence from a population survey in Sweden. *European Journal of Public Health*, 4, 252-257.

Lundberg, O., & Nyström Peck, M. (1995). A simplified way of measuring sense of coherence. Experiences from a population survey in Sweden. *European Journal of Public Health*, 5, 56-59.

Maccoby, E., & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), P.H. Mussen, *Handbook of child psychology*, 4:e uppl. *Socialization, personality, and social development*. New York: Wiley.

Patterson, G. R., & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. *Child Development*, 55, 1299-1307.